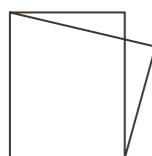

En overset professionsteoretiker: Charles Taylor

Johannes Adamsen,
lektor, ph.d., Lærer-
uddannelsen i Aarhus,
VIA University College

Den canadiske filosof Charles Taylor, f. 1931, har brugt mere end 60 år på at undersøge den moderne identitets tilblivelse, som den udtrykker sig i individet, samfundet og i dets institutioner. Hvad ser vi, og hvad ser vi ikke, fordi vi er blinde for den måde, vores selvforståelse – også kollektivt – udelukker noget? Konkret anvendt, hvorfor har en professionsuddannelse det og det indhold og ikke et andet? Hvad kan tænkes og siges og gøres til genstand for alvorlige overvejelser i offentligheden, fx med henblik på et samfunds uddannelsessystem? Hvordan kan det være, at nogle forslag uden videre er "seriøse", medens andre er urealistiske eller latterlige? Hvad vil det sige, at noget er realistisk eller urealistisk? Hvorfor er det fx urealistisk og/eller latterligt at foreslå et obligatorisk kursus i digtningens historie på samtlige

professionsuddannelser? Er det givet på forhånd, én gang for alle og uden at kunne ændres? Eller er det helt tilfældigt, historisk kontingent, som det hedder? Eller er det en del af en baggrundsforståelse, vi trækker på, men ikke uden videre kan lave om?

Charles Taylors store værk fra 1989, *Sources of the Self. The Making of the Modern Identity*, fokuserer på selvet, men netop herigennem kan han vise, ikke bare hvordan selvet fremstilles fra de gamle grækere (især Platon) til nutiden, men også hvordan dette selv er situeret i en mere omfattende sammenhæng, kosmos og siden den moderne verden; tillige kan han vise, hvordan 'selvet' forstås som en del af det sociale osv., og især hvorfra kilden til at forstå selvet som 'selv' kommer. Fx er overgangen fra Platon til

En overset professionsteoretiker: Charles Taylor

Augustin også et skift i 'lokalisering' af selvet, fra et kun delvist indre selv, hvor fornuften har – bør have – fuld autoritet, til et egentlig indre refleksivt selv hos Augustin, men dog et selv, hvis egentlige stabilitet ikke kan komme fra det selv, men fra Gud.

Men ser man på argumentation og dybde i undersøgelsen af det moderne selvs tilblivelse – og dermed på modernitetens tilblivelse, så er Taylor i særdeleshed interessant, fordi han på omfattende måde prøver at vise, at moderniteten har vildskud. Charles Taylor argumenterer ikke – konservativt eller endda reaktionært – for, at moderniteten eo ipso fører til samfundsopløsning, egoisme, moralsk tomrum, traditionsforkastelse, ja, krige, naturdestruktion og almindeligt og generelt forfald, og han er heller ikke på nogen måder imod moderne naturvidenskab; omvendt fremgår det allerede af ovenstående, at han ser moderniteten som en sammensat periode/epoke, som skal forstås for at kunne korrigeres og forandres i en bedre retning.

Taylor opleder nu i mange forskellige områder og med mange indfaldsvinkler kompleksitet og følger i modernitetens udvikling siden 1600-tallet. Fx viser han allerede i sine to bøger fra 1985, *Philosophical Papers*, hvordan menneskets som aktivt handlende må agere ud fra *progligt artikulerede selvforståelser*, som er kulturelt bundne og etisk forpligtende. Forestillingen om en neutral verden – en afledning fra naturvidenskab – som vi så at sige 'projicerer' vores meninger og holdninger på, forudsætter, at vi kan stå et neutralt sted *uden for* kulturen, forudsætter, at vi som mennesker kan erkende en 'egentlig' verden, der kan måles, vejes og beregnes, og en modsvarende sub-

jektiv verden, med religion, etik, filosofi, kunst, litteratur, som 'dybest set' er tilfældigheder, ikke rigtig en del af verden, og alt det, som foregår der, er subjektivistisk og uden reel erkendelse.

Til denne epistemologi, altså en ren erkendende, objektiv tilgang til 'verden', svarer en holdning, hvor menneskets kultur i sin fulde bredde, igen: 'dybest set', er fluktuationer på randen af verden. Denne epistemologiske holdning vinder sin 'selvfølgelighed' ved at forestille sig, at man i afgørende forstand 'rensler' kulturen for infantiliteter, illusioner og dumheder; mennesket bliver voksent ved nøgternt at erkende verdens faktisk tilstand, som er en barsk, kausal fysik og en darwinistisk biologi – det er i den optik ikke til at forstå, hvorfra videnskaben henter sin etiske praksis. Bemærk, at det ikke er naturvidenskab, som i sig selv fejler noget, det er en epistemologi, som tror at kunne forstå mennesker og kultur på samme objektive facon som naturvidenskaben tilgår naturen.

I sin *The Malaise of Modernity*, 1991 (baseret på forelæsninger), søger Charles Taylor at vise, at etik, som den viser sig i moderniteten, nok er baseret på følelser og ærlighed, autenticitet, men at denne selv ikke derfor er ugyldigt eller uden for argumentation. I *Sources of the Self* fremanalyserer Taylor en etik og et dermed sammenhørende selv, som er ret sammensat – hvilket også forklarer, hvorfor hans analyse af den historiske baggrund er så kompleks. I etikken indgår ifølge Taylor tre "ingredienser", han kalder dem akser (axes), nemlig 1. en sans og respekt for, og forpligtelser over for, andre; 2. en interesse i at leve et 'fuldt' liv; og 3. optagethed af vores "dignity", værdighed/selvagtelse, det, som vi "skal

leve op til (moralisk)", og måden, hvorpå det sker. 1. er vigtig, fordi vores moral som sådan ikke udspringer af hverken beregning, kalkulation eller principielle fornuftsslutninger (de være sig deontologiske eller utilitaristiske), men den udspringer af de fordringer, som andre mennesker så at sige 'har på' en; 2. har sin rod i en lang proces, som Taylor sporer tilbage til Luther, nemlig hverdagslivets prioritet (mod fx ærefuld krigsdeltagelse eller klosterets helliggørelse); det er her legitimt at søge en livsfylde af en art i dagligdagen, uddannelse, arbejde, familie og fritid. 3. handler om det, han kalder 'stærk evaluering', nemlig det, som vi beundrer (og derfor vil leve op til) eller foragter, ikke bare hvad vi ønsker og har lyst til, likes eller ikke-likes. Med andre ord, nok har mennesker drifter og følelser, men de indgår i en fortolket sammenhæng, fremstår altså ikke som drifter i sig selv. Et fænomen som beundring (eller foragt) og det, det beundrede rejser i en, er med til at forme os – vores identitet beror på en stærk evaluering.

Når Taylor i ovennævnte *The Malaise of Modernity* fokuserer på autenticitetsbegrebet, jf. genudgivelsen samme år på Harvard University Press under titlen *The Ethics of Authenticity*, skyldes det, at han vil finde en placering mellem udskriften af den moderne etik som egoisme og selvoptagethed på den ene side, og på den anden en lovprisning af alle former for følelser og selvvirkeliggørelse.

Taylor vil tre ting med sin undersøgelse af autenticitetsetikken (og -kulturen), nemlig 1. vise, at denne for så vidt har krav på at karakteriseres som gyldig (og ikke forkastes som en moralsk deroute), 2. vise, at man med rimelighed – trods afsættet i følelser – kan diskutere idealernes

validitet og egne praksisformers overensstemmelse eller mangel på samme i relation til disse, og 3. argumentere for, at en sådan diskussion kan føre til noget.

Jeg skal kort antyde hans argumentationstræk. For det første peger han på, at skønt vi i moderniteten lever med brudte horisonter, lever vi ikke derfor, jf. diskussionen ovenfor om objektiv erkendelse, uden horisonter; faktisk gives der ikke et menneskeliv uden uomgængelige betydningshorisonter. Dvs. at når vi i vores kultur i det store og hele antager videnskabelig erkendelse som gyldig – jorden er stadig ikke flad – så er det en del af vores kulturelle betydningshorisont. Ligeledes vil et liv med hånden løftet mod himlen, til armen visner, i vores kultur i udpræget grad stemples som vanvid (men ikke nødvendigvis i hinduismen). Med andre ord, selv om vi antager, at alt er vigtigt, bare vi føler det, så vil vi have orienteringer fra vores kultur, som skiller vigtigt fra ikke-vigtigt. Skulle én påberåbe sig originalitet ved som den eneste at have 3.732 hovedhår, ville det være en opgave at forklare, hvorfor det skulle være interessant endsige vigtigt.

Disse betydningshorisonter, senere kalder han dem "modern social imaginaries", er ikke bare kultur, lidt overfladisk tænkt, men er dybt rodfæstet i vores sprog og i vores opvækst og møde med andre. Det fører Taylor til at vise, hvordan vores følelser og individualitet ikke kan stå alene, vi er simpelt hen afhængige af andre, de betydningsfulde andre. Her fremdrager Taylor sproget i dens særlige grundkarakter af dialog, vi er dialogiske væsener, jf. den russiske filosof og litterat Mikhail Bakhtin, vi lever i og af "dialogi-

citet". Det indebærer ikke bare samtale som ordskifte, men samtale i den grundbetydning, hvor vi anerkendes i vores menneskelighed – og hermed viser Taylor, at vores autenticitet nok kan have en basal gyldighed, men den er ikke atomistisk. (For øvrigt vedgår både Axel Honneth sin gæld til Taylor ang. autenticitetsbegrebet, lige som Hartmut Rosa også anerkender sin gæld ang. resonansbegrebet, som Taylor også fremdrager i *The Malaise of Modernity*). Grundprojektet i Taylors bog her er at vise, at autenticitet nok er et gyldigt kulturelt og etisk ideal, men at den er truet af udglidninger netop i de retninger, som kritikerne påpeger. Taylor vil forsvare idealet, men vendt mod idealets dyrkere: kun ved ikke at fejltolke sig selv kan et autenticitetsideal få fylde og berige individ og kultur. Nok er følelsen vigtig, men den kan forstås, korrigeres og vejledes.

Taylors rige forfatterskab gør det, filosofi skal, nemlig forstyrrer freden, analyserer dybt og bedre og give os en større (selv-) forståelse. Selv om ingeniører skal kunne bygge og beregne, skal de også forstå sammenhængen til dem, de beregner for. Sygeplejersker skal måske se sig selv i en vigtig position som plejere og ikke bare underordnet lægens (videnskabelige) primærviden, pædagogen skal stole på sin erfaring, men også kunne lade sig dialogisk korrigeres, lige så vel som læreren skal forholde sig til videnskab og test, men også og især have et sprog og en menneskeforståelse, som forstår kultur og mennesker på en rigere facon end den, som ofte tilbydes. Og lærere på professionsuddannelserne skal forstå vores moderne kultur, hvis vi vil forstå vores studerende.

Nok svækker Taylors analyser mange videnskabelige postulater, men i anden omgang åbner han for en rigere argumentation, som faktisk tager samtalepartneren alvorligt og ikke reducerer ham/hende til en, som skal belæres. Professionsuddannelse består af professioner, som ofte er spaltet mellem teknologier og mennesker, og af studerende, som faktisk gerne vil, men som føler, at deres følelsesliv ignoreres. Videnskabeliggørelsen af professionsuddannelser kan have flere sider; og skal de negative imødegås, må typen af videnskabelighed og argumentation forstås i forhold til menneskets kultur og selvforståelse, så professionalisering ikke ender med at være implicit tab af erfaring og mening. Abstraktioner – som når læger imødegår vaccineskepsis med nedladdenhed og ikke tager bekymringen alvorligt – er kontra-produktive. Sagt på en anden måde: Hvis vi forstår vores kultur i hele sin bredde, og ikke kun som en fortyndet videnskabelighed, ville et forslag om kunst og litteratur som indsatsområde i UC'er være ikke bare mindre latterlig, men måske ligefrem dybt meningsfuld.

En overset professionsteoretiker: Charles Taylor

REFERENCER (ALLE BØGER AF CHARLES TAYLOR)

Dansk:

Modernitetens ubehag. Autenticitetens etik. Philosophia, 2002 (eng. orig. 1991). Bogen er med en fremragende introduktion af Morten Raffnsøe-Møller, s. 9-58. Morten (1961-2018) var en fin filosof og et vidunderligt menneske – som denne artikel er skrevet til minde om.

Slagmark, nr. 49, 2007, temanummer om Charles Taylor.

Engelsk:

Human Agency and Language. Philosophical Papers I. Cambridge UP, 1985.

Philosophy and the Human Sciences. Philosophical Papers II. Cambridge UP, 1985.

Sources of the Self. The Making of the Modern Identity. Cambridge UP, 1989.

Philosophical Arguments. Cambridge UP, 1995.

Modern Social Imaginaries. Duke UP, 2004.

Dilemmas and Connections. Selected Essays. The Belknap Press of Harvard UP, 2011.

The Language Animal. The Full Shape of the Human Linguistic Capacity. The Belknap Press of Harvard University, 2016.